

הרב אריאל בראלי

מעמדו ההלכתי של ייפוי כוח בלתי הוזר

א. הרשאה

אחת הטענות הבסיסיות בהלכות 'טוען ונטען' היא 'לאו בעל דברים דידי את'¹, ומשמעותה שלילת התביעה על הסף, מצד היעדר זיקה בין מגיש התביעה לבין הנתבע. רק מי שיש לו זכות ממונית בתביעה זכאי לחייב את חברו לדון עימו, וגם כאשר בעל הדין ממנה שליח, אין בכוח השליחות להתגבר על מגבלה זו.² הנימוק לכך הוא שאין למנות שליח במקום ש'חב לאחרים', כלומר במקום שהשליחות פוגעת בזכויות של אדם אחר. תביעה שאינה אישית עלולה לפגוע בבירור האמת, שהרי השליח אינו יודע את העובדות לאשורן, ולבעל הדין קל יותר לשקר באמצעותו.³ אולם הגמרא מציעה דרך שבה אדם שלישי יוכל לייצג את בעל הדין, וזאת באמצעות הרשאה. העיקרון של ה'הרשאה' הוא שהתובע מקנה למורשה את זכות התביעה שלו, והנתבע אינו יכול לטעון שהמורשה אינו בעל דברו. וכך נאמר שם:

אמרי נהרדעי: אורכתא דלא כתיב ביה: זיל דון וזכי ואפיק לנפשיך, לית ביה מששא, משום דאמר ליה האיך: לאו בעל דברים דידי את.
ההרשאה מעצימה את מעמד המורשה כאילו היה זה דינו האישי.⁴

ב. תוקף הרשאה לאחר פטירת המרשה

יש לברר אם הקנאה זו היא זכות בגוף החפץ (נשוא התביעה) או שהיא זכות תביעה לגברא (למורשה) רק כנגד טענת 'לאו בעל דברים דידי את'. הגדרה זו חשובה לעניין יכולת המורשה להמשיך ולתבוע את הזכות שהוענקה לו אף לאחר פטירת המרשה. כאשר מדובר על זכות בנכס, אזי נוצר שעבוד נכסים לטובת המורשה, ומכוחו הוא יכול לתבוע אף לאחר מיתה. לעומת זאת אם מדובר בזכות תביעה בלבד מכוח המרשה, אז ברגע שהוא נפטר, השליחות בטלה וזכות זו פוקעת.

1. בבא מציעא יד ע"א.

2. בבא קמא ע ע"א.

3. ש"ך, חו"מ סי' קכב ס"ק ד.

4. קצוה"ח, סי' קכג ס"ק א.

ג. ייפוי כוח בלתי חוזר

כיום, מצוי שעורכי דין מחתימים את הלקוחות על 'ייפוי כוח בלתי חוזר', ומבחינת החוק לא ניתן לבטל את ההרשאה, וכוחו של ייפוי הכוח הוא אף לאחר פטירת המרשה. מבחינה הלכתית, עניין זה תלוי בצדדים שהוצגו לעיל: אם כוחה של הרשאה הוא בגוף החפץ, הרי ניתן לקבל את דברי החוק, ואם זו רק זכות תביעה, הרי היא מתבטלת עם פטירת המרשה.

שאלה זו עלתה למעשה בבית הדין לממונות בשדרות (תשע"ה), כאשר שני בעלי הדין היו אח ואחות בני אותה אם, והסכסוך ביניהם היה בשל דירה שקנתה האם מחברת 'עמיגור'. האחות אחזה בצוואה שבה כתוב כי הבית יעבור רק אליה, ואילו הבן הוציא 'ייפוי כוח בלתי חוזר' על שמו, המאפשר לו על פי החוק לרשום את הדירה על שמו גם לאחר פטירת האם. בפסק הדין הובאה מחלוקת ראשונים בנקודה זו. השאלה שבה עסקו הראשונים היא מדוע היה צורך לחדש את המושג הרשאה ולא להסתפק בכוחה של שליחות, שכן 'שלוחו של אדם כמותו'.⁵ הרמ"ה כתב שהתשובה לכך שכוחה של ההרשאה יפה אף לאחר מיתה, בשונה משליחות.⁶ היוצא מדעה זו שכל הרשאה הינה קניין בגוף החפץ ולכן היא תקפה אף לאחר מיתה. לעומת זאת, ישנם ראשונים הסוברים כי החידוש בהרשאה הוא רק כנגד טענת 'לאו בעל דברים דידי את': בעוד שאת השליח ניתן לדחות בטענה זו, המורשה יכול להכריח את בעל הדין להגיע איתו לביורר בבית הדין. לדעתם, ההרשאה אינה אלא **זכות תביעה**, ולכן היא פוקעת עם פטירת המרשה.⁷ נמצא שתוקפו של ייפוי כוח בלתי חוזר לאחר פטירת המרשה תלוי במחלוקת ראשונים זו. בפסק הדין הנ"ל הועלתה סברה המכשירה את השטר לכל הדעות. הש"ך⁸ כתב שאם היה קניין בנוסף לכתיבת ההרשאה, אזי לכולי עלמא ההרשאה תקפה אף לאחר מיתה. נראה שההסבר לדעת הש"ך הוא שהקניין יצר זכויות בגוף החפץ והן אינן פוקעות, דהיינו ישנה זכות **בנכס עצמו** לפעול בו כבעלים ואף לשנות את בעלותו. אף שאין בכך הקנאה גמורה כבעלים, מכל מקום לעניין זה שיש לו זכות לפעול בנכס, הרי זה קנוי לו. בדומה לכך מצאנו את קניין סודר, שכאשר לוקח מהעדים את הסודר לצורך הקניין, אין לו זכות גמורה, ועל כך אומרת הגמרא 'קני על מנת להקנות'.⁹ שזו הזכות ליצור עם הסודר קניין, ובגמר השימוש הוא מחזיר אותו לבעליו. לאור זאת ניתן לומר כי דעת בני אדם מושפעת מהוראת החוק, ועל כן יש לראות את החתימה על 'ייפוי כוח בלתי חוזר' ככוונה שהשטר יחייב אף לאחר מיתה (כפי הוראת החוק), וממילא יש לראות בכך קניין 'סיטומתא' המעניק לשטר תוקף הלכתי אף לאחר פטירת המרשה.¹⁰

5. רא"ש, ב"ק פ"ט סי' כא; טור חו"מ סי' קכב אות א; ומרדכי ב"ק סי' ע.
6. טור שם, בשם הרמ"ה והראב"ד; ראב"ן, סי' עט; מרדכי, ב"ק סי' ע בשמו.
7. ריטב"א, קידושין יט ע"א סוד"ה אמר רבא; שו"ת הרא"ש, כלל סב סי' א, והובא בטור שם.
8. ש"ך, חו"מ סי' קכא ס"ק ה.
9. נדרים מח ע"ב.
10. עי' עטרת דבורה, ח"ב סי' כד.

סיכום

שטר 'ייפוי כוח בלתי חוזר' מקנה למורשה זכות לייצג את בעל הנכס בדיון בבית הדין וכן להיות שליח שלו לפעול את כל מה שצריך מבחינה משפטית, כגון למכור את הנכס. ישנה מחלוקת ראשונים אם שטר זה תקף לאחר פטירת המרשה, אך אם נעשה קניין, אז לכו"ע ניתן להוציאו אף לאחר מיתה. ניתן לומר שכיום, שהחוק מכיר בכוחו של שטר זה אף לאחר מיתה, ממילא יש לראות בחתימה על ייפוי כוח בלתי חוזר כמעשה קניין, ולכן לכולי עלמא שטר זה תקף.

